

DIE VERBAND TUSSEN TYDORIËNTASIE EN PRESTASIEMOTIVERING

C. VAN RENSBURG

Pos- en Telekommunikasiewese
Pretoria

I. VAN W. RAUBENHEIMER

Departement Menslike Hulpbronbestuur
Randse Afrikaanse Universiteit

ABSTRACT

The relationship between time orientation and achievement motivation. The aim of the study was to establish a method whereby achievement motivation and time orientation could be empirically linked within the framework of the 4-dimensional classification theory of human behaviour. These constructs were selected because of the assumed relationship which exists between them. The R-A Time Orientation Questionnaire of Augustyn and the Achievement Motivation Questionnaire of Pottas, Erwee, Boshoff and Lessing were administered to 350 experimental subjects to determine whether differences exist in the achievement motivation of individuals classified in different time orientations. The results confirmed that significant statistical differences in achievement motivation exist among individuals classified in the different time orientations.

OPSOMMING

Die doel van die studie was om 'n metode te bepaal waarvolgens prestasie-motivering en tydoriëntasie binne die raamwerk van die 4-dimensionele klassifikasieteorie van menslike gedrag empiries met mekaar verbind kan word. Die betrokke konstrakte is gekies vanweë die veronderstelde verband wat tussen hulle bestaan. Die R-A Tydoriëntasievraelys van Augustyn en die Prestasie-motiveringsvraelys van Pottas, Erwee, Boshoff en Lessing is aan 350 proefpersone geadministreer om te bepaal of daar verskille in prestasie-motivering bestaan by individue wat in verskillende tydoriëntasiestyle geklassifiseer is. Die resultate bevestig dat daar statisties beduidende verskille in prestasie-motivering by individue bestaan wat in verskillende tydoriëntasiestyle ingedeel is.

Produktiwiteit, winsmaksimering en daarmee saam langtermyn oorlewing, is van die belangrikste begrippe in die markgerigte ekonomieë van die wêreld. By hierdie grondreëls kan daar egter nie gehou word sonder 'n arbeidskorps wat dit onderskryf en optimaal binne so 'n raamwerk funksioneer nie. Individue verskil egter aansienlik sover dit basiese beroepsmotiveringspatrone betref.

Verskeie skrywers onder andere Atkinson (1958), Herzberg (1966), Maslow (1970), McClelland (1967) en Murray (1938) huldig die mening dat daar individue is wat hul van die res van die bevolking onderskei deurdat hulle sekere eienskappe en handelingsgeneigdhedes openbaar wat gesamentlik as prestasiegeoriënteerde gedrag omskryf kan word. Uit die geskryfte van hierdie skrywers kom dit sterk na vore dat die mens uiteenlopende behoeftes besit wat in komplekse behoeftepatrone georganiseer kan word en wat op verskillende tye van individu tot individu kan verskil ten opsigte van sterkte en belangrikheid. Dit kom dus daarop neer dat individue verskille toon aangaande hulle motivering om prestasiegeoriënteerde gedrag te openbaar.

Oor jare het talle akademici en teoretici hulself ingewortel in die dinamika en struktuur van die begrip prestasie-motivering en die prestasiegemotiveerde persoon. Die momentum van hierdie navorsing gedurende die afgelope twee dekades het egter daartoe bygedra dat 'n konseptuele verwarring oor die konstruksie van prestasie-motivering ontstaan het. Hierdie verwarring word volgens Erwee en Pottas (1982) grootliks veroorsaak deur die verskeidenheid van navorsingsmetodieke wat gevolg

word sowel as 'n gebrekkige integrasie van die veelvoud van gespesialiseerde navorsing tot 'n sinvolle geheel.

'n Verdere probleem met betrekking tot die veld van prestasie-motivering is dat navorsers soos byvoorbeeld Atkinson (1958), McClelland (1967) en McClelland, Atkinson, Clark en Lowell (1953) prestasie-motivering aanvanklik omskryf het as 'n een-dimensionele konsep. Prestasie-motivering is derhalwe gesien as 'n enkele besondere eienskap of handelingsgeneigdheid. Heckhausen (1967) postuleer egter 'n basiese twee-faktor teorie wat daarop dui dat 'n een-dimensionele konseptualisering van die prestasie-motiveringskonstruk 'n oorvereenvoudiging van die werklikheid is. Gegronsd hierop en op ander deeglike navorsing en literatuurondersoeke kom onder andere De Bruyn en Stinissen (1975), Erwee en Pottas (1982), Latta (1978), Malan (1978) en Stroebel en Raubenheimer (1983) tot die gevolgtrekking dat die prestasie-motiveringskonstruk hoogs kompleks van aard is en dat dit 'n multi-dimensionele karakter kan aanneem. Wat betref die Suid-Afrikaanse navorsingsveld het Malan (1978) asook Pottas, Erwee, Boshoff en Lessing (1980) reeds multi-dimensionele meetinstrumente ontwikkel wat verskeie prestasie-motiveringsdimensies meet. Kennis aangaande prestasie-motivering as multi-dimensionele konsep is nietemin steeds relatief skaars en dit wil voorkom asof daar nog nie duidelik uitsluitel hieroor gegee kan word nie.

Afgesien van die mate van onduidelikheid oor die presiese aard van prestasie-motivering as gedragskonstruk, is die manifestering daarvan ook nie enkelvoudig nie. Die individu wat gemotiveer is om te presteer funksioneer nie in isolasie nie. Om hom is bepaalde sisteme, objekte en realiteite. So is daar byvoorbeeld ekonomiese, politiese en godsdienstige sisteme en, op 'n meer abstrakte vlak, die sfere van tyd en ruimte waarbinne die individu daagliks leef. Dit is veral die tydseer wat bepaalde uitdagings aan die prestasiegemotiveerde stel aangesien diesulkes oor die algemeen persone is wat hulself binne 'n alomteenwoordige tydsdimensie kan uitleef (Malan, 1978). In hierdie verband meld Engelbrecht, Kok en Van Bil-

Versoeke vir afdrukke moet gerig word aan I. van W. Raubenheimer, Departement Menslike Hulpbronbestuur, Randse Afrikaanse Universiteit, Posbus 524, Johannesburg 2000.

jon (1982) dat die mens 'n historiese wese is wat homself in tyd ontwikkel. Dit beteken nie slegs dat 'n individu 'n hede en 'n verlede het nie, maar dat hy hom ook uitstrek na die toekoms. Elke prestasiehandeling het sodoende 'n geskiedenis en 'n toekomsgerigtheid wat medebepalend is vir die handeling.

Navorsing deur Jenkins (1987), Malan (1978), Nuttin (1964), Raynor (1978) en Volder en Lens (1982) dui daarop dat die prestasiegemotiveerde individu tyd as persoonlik en uniek ervaar en hom ook daarvolgens aanpas. Hy manipuleer, beheer en benut die tyd wat tot sy beskikking is en is geneig om bepaalde waardes aan tyd, tydsbenutting en tydsaanpassing te heg. Volgens hierdie literatuur blyk dit ook dat die prestasiegemotiveerde tyd as 'n voortvloeiende proses ervaar waarbinne hy 'n eie noodlot bepaal.

In soverre dit die beroeps- en bedryfswêreld aangaan, word prestasie van werknemers binne die alomteenwoordige raamwerk van tyd sterk beklemtoon. So byvoorbeeld word aspekte soos produktiwiteit, doelwitbereiking en ekonomiese effektiwiteit in terme van die hoeveelheid tyd wat bestee is, geëvalueer.

Die koppeling van prestasie motivering aan tyd belewenis of -oriëntasie is dan ook belangrik aangesien die prestasiegemotiveerde individu deurentyd gekonfronteer word met keuses en dilemmas wat ontstaan as gevolg van die teenwoordigheid van die tydsdimensie. Sodanige keuses en dilemmas sluit onder andere in die voltooiing van werkstake binne bepaalde tydsgrense en die skedulering van kalenderdae, -weke en -maande ten einde optimaal produktief te kan wees.

Daar bestaan egter 'n groot tekort aan gepubliseerde navorsing betreffende die prestasiegemotiveerde se tyd belewenis en meer spesifiek sy oriëntasie ten opsigte van tyd. Naas die voorlopige koppeling van tydoriëntasie aan prestasie motivering deur Augustyn (1978) is daar weinig indien enige soortgelyke navorsingswerke. Die toenemende klem op die rol van die prestasiegemotiveerde in die beroepswêreld en die wyse waarop diesulkes hulself oriënteer ten opsigte van tyd om sodoende maksimum nutswaarde daaruit te verkry, noodsaak heelwat meer navorsing op hierdie terrein.

Die sentrale plek wat tyd belewenis en -hantering in menslike gedrag inneem word deur Raubenheimer (1978) beklemtoon. Hy is van mening dat tyd en 'n gepaardgaande menslike oriëntasie tot tyd gekonseptualiseer kan word as die mees fundamentele menslike ervaring. Volgens hierdie navorsing kom tyd belewenis en die ontwikkeling van 'n bepaalde oriëntasie tot tyd neer op 'n lewensbelewenis en 'n globale oriëntasie tot die lewe. In hierdie verband skryf Raubenheimer (1978, p. 64) soos volg: "Waar beweging (groei/ontwikkeling/verandering) die basiese kenmerk van lewe self is, en beweging tydsverloop veronderstel, word tydsverloop gepostuleer as dié mees fundamentele ervaring en gewaarwording van die mens." Aangesien die lewe beweging (tydsverloop) veronderstel en die mens van nature deel is van hierdie beweging is tydoriëntasie 'n basiese aanpassingsmeganisme. Voorts meld hy dat die mens van nature "rekord" hou van welke beweging en verandering wat daar in die verlede was, huidig aan die gang is en in die toekoms moontlik kan plaasvind. Die mens en sodoende ook die prestasiegemotiveerde, is in kontak met die hede, verlede en toekoms en gebaseer hierop dien tydoriëntasie as voortbestaansmeganisme waarbinne hy homself in terme van tyd aanpas. Dit impliseer dat elke individu met inagneming van unieke omgewingsinvloede wat op hom inwerk 'n kenmerkende of besondere oriëntasie ten opsigte van tyd ('n tydoriëntasiestyl) sal openbaar.

Tydoriëntasie as die fundamentele bepaler van menslike gedrag word dan ook sodanig deur Raubenheimer (1978) beklemtoon, dat hy tydoriëntasie as eerste-orde faktor in die ontwikkeling van 'n 4-dimensionele teorie van menslike gedrag beskou. (Dié 4-dimensionele teorie bestaan uit vier psigiese dimensies naamlik tyd, hoogte, diepte en breedte wat gesien

word as fundamentele konstrakte van menslike gedrag en die hoekstene van die menslike ervaringsveld verteenwoordig).

Aangesien die 4-D teorie gerig is op die verklaring van menslike gedrag met behulp van kennis aangaande die mens se oriëntasie jeens sy ervaringswêreld, behoort die motivering om te presteer wat meermale 'n tyd-gekoppelde fenomeen is, uiteindelik ook verklaar te kan word deur hierdie teorie.

Die tydsdimensie is reeds op 'n bevredigende wyse deur Augustyn (1978) konseptueel omlin en empiries bevestig. As eerste stap in die rigting van empiriese bevestiging het Augustyn alle beskikbare literatuur ten opsigte van tyd en tyd belewenis krities ontleed. Hieruit het hy die bestaan van vier oorwegende tydoriëntasiestyle waarvolgens individue geklassifiseer kan word geïdentifiseer, te wete 'n omgewingsgebonde-, roetinegebonde-, sistematiese- en skeppend-evaluerende tydoriëntasiestyl. Op grond van die empiriese omlining van die konstrakte tydoriëntasie en die gepaardgaande definiering van voorgenoemde oriëntasiestyle, identifiseer Augustyn ook sekere gedragsmanifestasies in terme van onder andere kommunikasie, motivering en persoonlike vrees wat op beduidende verskille tussen dié oriëntasiestyle dui.

Uit die voorafgaande kan afgelei word dat die ervaring van beide tydsverloop en prestasie motivering 'n individu in die uitvoering van sy taak kan beïnvloed en dat 'n verband tussen 'n spesifieke tipe tydoriëntasiestyl en die mate van prestasie motivering wat in die werksituasie manifesteer dus veronderstel kan word.

Die doel van die navorsing wat hier gerapporteer word was dus om te bepaal of daar verskille in prestasie motivering bestaan by individue wat verskillende tydoriëntasiestyle handhaaf.

Hipoteses

Ten einde die gestelde doelwit te bereik is die volgende hipoteses gestel:

- Ho₁ Daar bestaan geen statisties beduidende verskil tussen individue met onderskeidelik 'n omgewingsgebonde- en 'n roetinegebonde tydoriëntasiestyl in terme van prestasie motivering nie.
- Ho₂ Daar bestaan geen statisties beduidende verskil tussen individue met onderskeidelik 'n omgewingsgebonde- en 'n sistematiese tydoriëntasiestyl in terme van prestasie motivering nie.
- Ho₃ Daar bestaan geen statisties beduidende verskil tussen individue met onderskeidelik 'n omgewingsgebonde- en 'n skeppend-evaluerende tydoriëntasiestyl in terme van prestasie motivering nie.
- Ho₄ Daar bestaan geen statisties beduidende verskil tussen individue met onderskeidelik 'n roetinegebonde- en 'n sistematiese tydoriëntasiestyl in terme van prestasie motivering nie.
- Ho₅ Daar bestaan geen statisties beduidende verskil tussen individue met onderskeidelik 'n roetinegebonde- en 'n skeppend-evaluerende tydoriëntasiestyl in terme van prestasie motivering nie.
- Ho₆ Daar bestaan geen statisties beduidende verskil tussen individue met onderskeidelik 'n sistematiese- en 'n skeppend-evaluerende tydoriëntasiestyl in terme van prestasie motivering nie.

METODE

Meetinstrumente

Met inagneming van die gestelde doelwitte en hipoteses is die volgende twee meetinstrumente gekies:

- Die R-A Tydoriëntasievraelys (vorm B) van Augustyn (1978). Hierdie vraelys maak voorsiening vir die identifisering van die vier basiese tydoriëntasies naamlik omgewingsgebonde, roetinegebonde, sistematiese en skeppend-evaluerend.
- Die Prestasie motiveringsvraelys van Pottas, Erwee, Boshoff

en Lessing (1980). Hierdie vraelys is multi-dimensioneel van aard. Twee hoofkategorieë naamlik doelgerigtheid en persoonlike voortreflikheid kan onderskei word. Genoemde twee faktore kan weer onderskeidelik in drie en twee subfaktore verdeel word. Hierdie subfaktore is volharding, tydsbewustheid, aksie-oriëntasie en aspirasiepeil en persoonlike veroorsaking. 'n Totale prestasie-motiveringstelling word verkry deur die tellings van die twee hoofkategorieë bymekaar te tel.

Proefpersone

'n Steekproef van 350 persone werksaam in verskillende beroepe is by die navorsing betrek. Die populasies (verskillende beroepsgroepe) waaruit die steekproef bestaan het, is die Suid-Afrikaanse Weermag (SAW), leerkragte aan drie hoërskole aan die Wes-Rand en die seksie Mannekragbeplanning en -opleiding van die Departement van Pos- en Telekommunikasiewese. Die steekproefneming was, waar moontlik ewekansig (SAW), maar daar is ook van 'n gebiedsteekproef (hoërskole) en geleentheidsteekproef (Departement van Pos- en Telekommunikasiewese) gebruik gemaak. Tabel 1 bied 'n samevatting van die steekproef en van die verskillende wyses van steekproefneming wat in die studie gebruik is.

TABEL 1
SAMESTELLING VAN DIE STEEKPROEF OP GROND VAN POPULASIE VERTEENWOORDIG EN DIE WYSE VAN STEEKPROEFNEMING

POPULASIE	WYSE VAN STEEKPROEFNEMING	STEEKPROEFGROOTTE
SAW	EWEKANSIGE STEEKPROEF	285
HOËRSKOLE	GEBIEDSTEKPROEF	35
POS- EN TELE-KOMMUNIKASIEWESE	GELEENTHEID-STEKPROEF	30
	TOTAAL	350

Deur hoofsaaklik gebruik te maak van die ewekansigheidsbeginsel is daar gepoog om eksterne geldigheid te verhoog. Veranderlikes soos byvoorbeeld ouderdom, sosiale klas en geslag word sodoende "eweredig" verdeel in die eksperimentele groep.

Die ouderdom van die proefpersone het gewissel van tussen 18 en 60 jaar met 'n gemiddeld van 30,35 jaar. Skolastiese peil het gewissel van standerd 8 tot 'n D.Phil-graad. Die geslagsverdeling was 135 (43,68%) vroulik en 174 (56,32%) manlik. Die aantal jare van betrokkenheid in 'n beroep was gemiddeld 7,32 jaar. Wat taalgroep en ras betref het die proefpersone bestaan uit blanke Afrikaanssprekende werknemers.

Van die aanvanklike 350 vraelyste wat uitgegee is was 40 bedorwe of onbruikbaar (11,42%).

Verwerking van data

Die t-toets is gebruik om aan te dui of daar beduidende verskille in prestasie-motivering by individue voorkom wat in verskillende tydorïentasiestyle geklassifiseer is. Om te besluit of die verskil tussen gemiddeldes beduidend was al dan nie is dit getoets op die 1% vlak.

Twee tydorïentasiestyle is op 'n keer met mekaar vergelyk en daar is gepoog om te bepaal of daar enige statisties beduidende verskille bestaan tussen die totale prestasie-motivering en die verskillende prestasie-motiveringfaktore en -subfaktore.

RESULTATE

Tabel 2 bevat 'n samevatting van die resultate wat verkry is.

TABEL 2
VERSKILLE IN TOTALE PRESTASIE-MOTIVERING VIR VERSKILLENDE TYDORIËNTASIE-STYLE

GEMIDDELDE PMV TOTAAL-TELLING (X)	TYDORIËNTASIE-STYLE EN t-WAARDES		
\bar{X}	Omgewingsgebonde 54,81	Roetinegebonde 54,21	t-WAARDE 0,19
\bar{X}	Omgewingsgebonde 54,81	Sistematies 62,13	3,32*
\bar{X}	Omgewingsgebonde 54,81	Skeppend-Evaluerend 61,16	2,86*
\bar{X}	Roetinegebonde 54,21	Sistematies 62,13	3,83*
\bar{X}	Roetinegebonde 54,21	Skeppend-Evaluerend 61,16	2,25*
\bar{X}	Sistematies 62,13	Skeppend-Evaluerend 61,16	0,65

* $p \leq 0,01$

Uit Tabel 2 kan afgelei word dat vier van die gestelde nulhipoteses verwerp en twee nie verwerp word nie. Die gevolgtrekking wat gemaak word is dat daar definitiewe verskille in prestasie-motivering tussen vier van die ses pare tydorïentasiestyle voorkom. Hipoteses 2, 3, 4 en 5 word dus verwerp. Dit blyk derhalwe dat die oriëntasiestyle omgewingsgebonde en roetinegebonde geen differensiële effek op prestasie-motivering het nie (hipotese 1) en dat dieselfde afleiding gemaak kan word met betrekking tot die sistematiese en skeppend-evaluerende tydorïentasiestyle (hipotese 6). Tabel 3 verskaf 'n beskrywende samevatting van die resultate.

TABEL 3
OPSOMMENDE BESKRYWING VAN DIE RESULTATE

HIPOTESE	TYDORIËNTASIE-STYLE MET MEKAAR VERGELYK	BEDUIDENDE VERSKIL IN PRESTASIE-MOTIVERING	HIPOTESE: VERWERP OF NIE VERWERP
1	Omgewingsgebonde vs. Roetinegebonde	Nee	Nie verwerp
2	Omgewingsgebonde vs. Sistematies	Ja	Verwerp
3	Omgewingsgebonde vs. Skeppend-evaluerend	Ja	Verwerp
4	Roetinegebonde vs. Sistematies	Ja	Verwerp
5	Roetinegebonde vs. Skeppend-evaluerend	Ja	Verwerp
6	Sistematies vs. Skeppend-evaluerend	Nee	Nie verwerp

Indien die statistiese bevindinge verder ontleed word, blyk dit dat daar 'n definitiewe skeidslyn bestaan tussen enersyds die kombinasiepaar omgewingsgebonde en roetinegebonde tydorïentasiestyle en andersyds die sistematiese en skeppend-evaluerende tydorïentasiestyle wanneer die subtellings van die Prestasie-motiveringsvraelys vergelyk word. Die resultate van sodanige vergelyking word in Tabel 4 weergegee.

Uit Tabel 4 kan onder andere afgelei word dat daar nie statisties beduidende verskille tussen die omgewingsgebonde en roetinegebonde tydorïentasiestyle in terme van totale prestasie-motivering bestaan nie. Indien die roetinegebonde egter met die sistematiese tydorïentasiestyl vergelyk word kom daar 'n definitiewe verskil in gemiddeldes te voorskyn. Ten opsigte van al die subfaktore (behalwe aksie-oriëntasie) het die sistematiesegeoriënteerdes beduidende hoër tellings behaal as die roetinegebondes (en dus ook die omgewingsgebondes). Die skeppend-evaluerendes was egter minder doelgerig en tydsbe-

TABEL 4
TYDORIËNTASIESTYLE OPEENVOLGEND MET MEKAAR VERGELYK

PRESTASIEMOTIVERING	TYDORIËNTASIESTYLE						
	OMGEWINGS- GEBONDE	*	ROETINE- GEBONDE	*	SISTEMATIES	*	SKEPPEND- EVALUEREND
PMV TOTAAL	\bar{X}	=	\bar{X}	<	\bar{X}	=	\bar{X}
DOELGERIGTHEID	\bar{X}	=	\bar{X}	<	\bar{X}	>	\bar{X}
VOLHARDING	\bar{X}	=	\bar{X}	<	\bar{X}	=	\bar{X}
TYDSBEWUSTHEID	\bar{X}	=	\bar{X}	<	\bar{X}	>	\bar{X}
AKSIE-ORIËNTASIE	\bar{X}	=	\bar{X}	=	\bar{X}	=	\bar{X}
PERSOONLIKE VOORTREFLIKHEID	\bar{X}	=	\bar{X}	<	\bar{X}	<	\bar{X}
ASPIRASIEPEIL	\bar{X}	=	\bar{X}	<	\bar{X}	<	\bar{X}
PERSOONLIKE VEROORSAKING	\bar{X}	=	\bar{X}	<	\bar{X}	=	\bar{X}

*: = Geen verskil tussen gemiddeldes
 : < Verskil in gemiddeldes (kleiner as)
 : > Verskil in gemiddeldes (groter as)

wus maar meer voortreflik en het 'n hoër aspirasiepeil as die sistematiesgeoriënteerdes. Voorts blyk dit asof die totale prestasie-motivering van die sistematiese tydoriëntasiestyl groter is as dié van die roetinegebonde tydoriëntasiestyl. Die skeppend-evaluerende tydoriëntasiestyl is egter in terme van prestasie-motivering totaal gelyk aan die sistematiese tydoriëntasiestyl.

Op grond van die voorafgaande is globale groeperings in terme van prestasie-motivering moontlik, naamlik die omgewingsgebonde/roetinegebonde vs. die sistematies/skeppend-evaluerende oriëntasies. Dit blyk verder asof laasgenoemde groepering dan in die geheel gesien meer prestasiegemotiveerd is as eersgenoemde.

BESPREKING

Bogenoemde bevindinge strook met die resultate van Augustyn (1978) se studie. In die studie van Augustyn word aangedui dat daar 'n positiewe korrelatiewe verwantskap in terme van prestasie-motivering tussen die sistematiese en skeppend-evaluerende tydoriëntasiestyle bestaan, in teenstelling met die omgewingsgebonde en roetinegebonde tydoriëntasiestyle waar negatiewe korrelatiewe verwantskappe in terme van prestasie-motivering gevind is.

Die gevolgtrekking kan dus gemaak word dat tydoriëntasiestyl 'n modererende effek op prestasie-motivering het en dat daar gevolglik ook verskille in prestasie-motivering by individue wat in sommige van die verskillende tydoriëntasiestyle geklassifiseer word, bestaan. Voorts blyk dit dat die intensiteit van prestasie-motivering toeneem namate daar na die sistematiese en skeppend-evaluerende tydoriëntasiestyle beweeg word.

GEVOLGTREKKING

In die onderhawige navorsing kristaliseer die prestasie-motief as 'n psigologiese konstruk wat 'n meer-dimensionele karakter aanneem. Verder fungeer die prestasiegemotiveerde binne 'n tyd-dimensie waarin hy homself aktief uitleef en waarvolgens aktiwiteite en doelwitte beplan en uitgevoer word. Sy oriëntasie tot tyd dra daartoe by dat die prestasiegemotiveerde se gedrag grootliks daardeur beïnvloed word.

Ten slotte kan daar seker tereg gekonstateer word dat die laaste woord oor prestasie-motivering en tydoriëntasie nog nie gespreek is nie. Die navorsing wat hier gerapporteer is kan nietemin beskou word as 'n bydrae tot die validering van die 4-D teorie.

VERWYSINGS

- Atkinson, J.W. (1958). *Motives in fantasy, action and society*. Princeton, NJ: Van Nostrand.
- Augustyn, J.C.D. (1978). *Tyd as 'n fundamentele konsep in menslike gedrag met spesifieke verwysing na die beroeps- en bedryfswêreld*. Ongepubliseerde doktorsale proefskrif. Universiteit van Stellenbosch.
- Augustyn, J.C.D. (1979). *Tyd as 'n fundamentele konsep in menslike gedrag met spesifieke verwysing na die beroeps- en bedryfswêreld*. Ongepubliseerde referaat gelewer tydens die agtiende kongres van SIRSA, Potchefstroom.
- De Bruyn, E., & Stinissen, J. (1975). A factor-analytical comparison of fantasy and questionnaire measurements of achievement related motives. *Psychologica Belgica*, 10, 1-10.
- Engelbrecht, C.S., Kok, J.C., & Van Biljon, S.S. (1982). *Volwassewording*. Pretoria: Butterworth.
- Erwee, R., & Pottas, C.D. (1982). Locus of control and achievement motivation of managers. *Psychologia Africana*, 21, 79-102.
- Heckhausen, H. (1967). *The anatomy of achievement motivation*. New York: Academic.
- Herzberg, F. (1966). *Work and the nature of man*. Cleveland, Ohio: World.
- Holland, J.L. (1973). *Making vocational choices: A theory of careers*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Jenkins, S.R. (1987). Need for achievement and women's careers over 14 years: Evidence for occupational structure effects. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(5), 922-932.
- Latta, R.A. (1978). Hope of success and fear of failure components of Mehrabian's scales of resultate achievement motivation. *Journal of Research Personality*, 12, 141-151.
- Malan, J.A. (1978). *Prestasie-motivering en selfkonsep*. Ongepubliseerde magister verhandeling, Johannesburg: Randse Afrikaanse Universiteit.
- Maslow, A.H. (1970). *Motivation and personality*. New York: Harper.
- McClelland, D.C. (1967). *The achieving society*. New York: Irvington.
- McClelland, D.C., Atkinson, J.W., Clark, R.A., & Lowell, E.L. (1953). *The achievement motive*. New York: Appleton - Century - Crofts.
- Murray, H.A. (1938). *Explorations in personality*. New York: Oxford University.
- Nuttin, J.R. (1980). *Motivation et perspectives d'avenir*. Louvain, Belgium: Presses Universitaires.
- Pottas, C.D., Erwee, R., Boshoff, A.B., & Lessing, B. (1980). *Handleiding vir die prestasie-motiveringsvraelys*. Eenheid vir

- Entrepreneurskap, Universiteit van Pretoria.
- Raubenheimer, I. van W. (1978). Raamwerk vir die ontwikkeling van 'n 4-dimensionele teorie van menslike gedrag. *Perspektiewe in die Bedryfsielkunde*, 4(5), 33-72.
- Raynor, J.O. (1970). Relationships between achievement-related motives, future orientation, and academic performance. *Journal of Personality and Social Psychology*, 15, 28-33.
- Stroebel, L., & Raubenheimer, I. van W. (1983). Die verband tussen prestasie-motivering en prestasie aan 'n bestuursbeoordelingsentrum. *Perspektiewe in die Bedryfsielkunde*, 9(3), 1-10.
- Volder, M.I., & Lens., W. (1982). Academic achievement and future time perspective as a cognitive-motivational concept. *Journal of Personality and Social Psychology*, 42(3), 566-571.